

LUND UNIVERSITY

Hur fria är vi ?

Ölmedal, Ida

2012

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):
Ölmedal, I. (2012). Hur fria är vi ?

Total number of authors:
1

General rights

Unless other specific re-use rights are stated the following general rights apply:
Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Read more about Creative commons licenses: <https://creativecommons.org/licenses/>

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

LUND UNIVERSITY

PO Box 117
221 00 Lund
+46 46-222 00 00

Hur fria är vi?

Vad betyder akademisk frihet vid ett universitet präglat av bidragsjakt och prestationshets? Lundagård tryckte ner tre lundaprofiler i sin soffa för att fundera kring frågan.

TEXT IDA ÖLMEDAL
FOTO JONAS JACOBSON

GÖRAN BEXELL

Professor emeritus i idé- och lärdoms historia. Var rektor vid Lunds universitet 2003-2008 och är aktuell med boken *Akademiska värden visar vägen*.

STACEY SÖRENSEN

Professor i synkrotronfysik vid Lunds universitet. Har bland annat uttalat sig kritiskt mot hur mycket tid forskarna lägger på att söka externa bidrag.

MATS BENNER

Professor i forskningspolitik vid Lunds universitet. Chef för Forskningspolitiska institutet, som arbetar med frågor kring forskningsfinansiering och relation mellan akademi och industri.

Stacey Sörensen: Jag tänker mycket på hur konkurrensen om medel kan påverka vad man väljer att forska på. Vi är i regel beroende av forskningsråden och det kan leda till att man letar strategiskt efter områden som säkrar ens fortsatta försörjning.

Göran Bexell: Tanken med extern finansiering är att det ska hänga samman med oberoende granskning och kvalitetshöjning. Men de senaste tio åren har det gått lite för långt.

Mats Benner: Det är intressant att svaret på frågan "vad akademisk frihet är för dig?" så ofta kommer att handla om pengar i dag. När Lunds universitet fyllde 300 år, så hade svaret nog varit att den akademiska friheten är hotad av klåfingriga politiker, byråkrater eller studenter som vill överdemokratisera universiteten. Idag upplevs inte universitetet stå i någon politisk-ideologisk korseld. Idag är frågan: hur vi säkrar resurser för att över huvud taget göra något. Man borde få spanna bågen högre än att tänka varje kväll när man går och lägger sig att "måtte vi överleva morgondagen". Det är något som utmärker framgångsrika forskningsmiljöer.

Göran Bexell: Men detta är en fråga om akademisk frihet i vid bemärkelse. Jag vill skilja mellan akademisk frihet och akademisk integritet. Akademisk integritet bryter man mot om man försöker lägga sig i forskningsresultat, publiceringsfrihet och sådant. Det vi talat om nu är inget hot mot integriteten, men ändå mot friheten.

Hur är det med företagen?

Göran Bexell: Allmänheten tror att vi är mycket mer beroende av företagen än vi är. Det är bara fyra-fem procent av de externa medlen som kommer från företag. Men där finns det många gråzoner. Om man kan om man gör en forskningsupptäckt som är väldigt bra för det företaget så vill de ligga på det tills man har något som kan patenteras, men i forskningens livslust så ska det omedelbart publiceras.

Stacey Sörensen: Det är väl sällan så att man får en påse pengar à carte blanche. Det är underförstått om inte uttryckligt sagt att du ska forska på något som gynnar företaget.

Göran Bexell: Men det måste inte vara av ondo. Det kan vara ett intressant forskningsproblem, till exempel: Vilken robot inom reglerteknik kan vi få fram som plockar fram de här filmjölkspacketen billigast?

Mats Benner: Det finns två sidor av det här. Ett universitet ska å ena sidan kunna svara för all forskning som sker där. Det ska inte vara så att man skäms lite grann, men gör det ändå eftersom pengarna kommer utifrån. Å andra sidan har bidragen utifrån lett till att vi idag har ett mycket större och vidare universitet. Och väldigt mycket av den expansionen har skett inom områden som drar mer åt samhälls- eller industriella problematiker. Vid det gamla universitetet fanns inställningen att här har vi våra ämnen som hör till universitetet, och sedan kan ni komma släpande med saker som vi i grund och botten inte vill ha.

Göran Bexell: Det är baksidan av myntet med den akademiska friheten: det är ett legitimeringsord för den akademiska konservatismen, som hela tiden håller emot och där det alltid var bättre förr eller åtminstone som det är idag.

Stacey Sörensen: En helt annan fara för den akademiska friheten är vad som händer med de forskare inte passar in i den miljö som råder vid universiteten. Jag tänker på de anorlunda, kreativa krafter som inte uppfyller de krav som finns i utlysningstexter och så vidare. Jag tror att de här människorna tidigare hade en mer självklar plats i akademien.

Göran Bexell: Ja, det är en av de stora utmaningarna för den akademiska friheten. Jag tror att det kan vara den fram-

tida kritiken mot universiteten i dag, att det kommer många forskningsbegåvade individer till universiteten, men de kan inte riktigt känna sig hemma och göra någonting här. Universiteten är inte fokuserade på att plocka upp dem, eftersom de är styrda både internt och externt.

Mats Benner: Ja, och så ska man inte banka i studenter och doktorander att det handlar om att klara sig och få ett jobb. Det måste få handla om annat också. Studenten ska inte känna att det är en snitslad bana, utan att man får kraft att utvecklas.

Stacey Sörensen: En annan sak jag tänkt på är att man som professor tar med sig sin frihet till andra sammanhang. Det skulle vara svårt för mig att gå ut i samhället och prata om vad som helst. Då skulle man säga "Jamen hon är ju professor vid Lunds universitet". Det ger mig någon sorts auktoritet, som innebär ett ansvar.

Göran Bexell: Absolut. Du framträder ju som en representant för Lunds universitet.

Vad får man säga som forskare? Får man vara nazist, till exempel?

Göran Bexell: Nej, det går inte ihop med våra grundläggande värden om människors lika värde och demokrati.

Ska inte universitetets värden också kunna ifrågasättas?

Göran Bexell: Jo, paradoxalt nog ingår det ju i värdena att man ska kunna kritisera dem. Därför är det bättre att låta professorerna som förnekar förintelsen möta universitetets historiker i den offentliga debatten än att tysta honom. Men det mest intressanta tycker jag är att man inte utnyttjar den frihet man faktiskt har. Är du professor i ekonomi och samhällsvetenskap och ser på debatten, skulle du kunna säga att "jag har den åsikten och jag är fri eftersom jag inte tillhör något parti eller är försvuren till någonting: det här är felaktigt, det här är mer intressant" och så vidare. Det kunde man gjort mycket mer.

Universiteten säger att de ska bidra till en god samhällsutveckling. Hur konkreta mål bör de sätta upp?

Göran Bexell: Det är inte något problem att universitetet arbetar utifrån sina egna regler för det allmänna bästa.

Mats Benner: Det hänger samman med att man har vidgat begreppet "det allmänna bästa". Där ingår numera jämställdhet, likabehandling och hållbar utveckling.

Göran Bexell: Det intressanta är sen hur det påverkar vår utbildning och forskning. Vi går in under en slags nyttoaspekt, men bevarar friheten för att vi fortfarande väljer själv.

Stacey Sörensen: Men ska universitetet då styra fördelningen av forskningspengar efter sådana mål?

Mats Benner: Ett universitet ska ha kritisk distans till det omgivande samhället, men det lever i det. Frågor om klimat och miljö anses vara ödesfrågor för vår framtid. De frågorna kräver intensiv belysning. Ska man då ha ett universitet som sätter sig med armarna i kors och säger att "nej, det får lobbyorganisationer och småskuttare göra, det befattar vi oss inte med".

Göran Bexell: Nej!

Mats Benner: Nej. Men det ska göras på det hederliga sättet med peer review och extern granskning. Det ska inte vara en gräddfil.